

خلأ مطالعات بنیادی در توسعه روستایی

یکی از خلأ‌های اساسی روستاهای ایران، کمبود مطالعات و تحقیقات و ضعف شناخت در مورد آنهاست. بنابراین با توجه به پیچیدگی مناطق روستایی نیاز عمیق به شناخت افزون تر آنها به منظور اتخاذ تصمیمات خردمندانه آشکار می شود. روستا،

عبارت از محدوده‌ای از فضای جغرافیایی است که واحد اجتماعی کوچکی مرکب از تعدادی خانواده که نسبت به هم دارای نوعی احساس دلبستگی، عواطف و علایق مشترک هستند، در آن تجمع می یابند و بیشتر فعالیت هایی که برای تأمین نیازمندی های زندگی خود انجام می دهند، از طریق استفاده و بهره‌گیری از زمین و در درون محیط مسکونی شان صورت می گیرد. این واحد اجتماعی که اکثریت افراد آن به کار کشاورزی یا دامداری اشتغال دارند «ده» نامیده می شود. در ایران از نظر تقسیمات کشوری، «ده» یا «روستا» یا «آبادی»، کوچک ترین واحد سکونتی و اجتماعی- سیاسی است. از چند سده اخیر و با رشد یرش آب صنعت و فناوری در جهان، عقب ماندگی مناطق روستایی بیشتر نمایان شده است. از آنجاکه عموماً روستاییان نسبت به شهرنشینان درآمد کمتری دارند و از خدمات اجتماعی ناچیزی برخوردارند، افشار روستایی فقیرتر و آسیب پذیرتر محسوب می شوند که بعضاً به مهاجرت آنان به سمت شهرها نیز منجر می شود. علت این امر نیز پراکندگی جغرافیایی روستاها، نبود صرفه اقتصادی برای ارائه خدمات اجتماعی، حرفه‌ای و تخصصی نبودن کار کشاورزی در کنار کم بودن بهره‌وری تلاش هایشان، محدودیت منابع ارشی در مقابل رشد جمعیت و عدم مدیریت صحیح مسئول بوده است. به همین جهت، برای رفع فقر شدید مناطق روستایی، ارتقای سطح و کیفیت زندگی روستاییان، ایجاد اشتغال و افزایش بهره‌وری آنان، بحث «توسعه روستایی» داغ تر از همیشه شده است. در ایران گرچه از ابتدای قرن حاضر تلاش‌های پراکنده‌ای برای توسعه روستایی آغاز شده و در تدوین برنامه‌های عمرانی کشور نیز تا حدودی مورد توجه قرار گرفته است، اما تغییر و تحول در جامعه روستایی ایران با انقلاب اسلامی ابعاد گسترده و عمیقی یافت، هرچند به تناسب دگرگونی‌ها بر مسائل و چالش‌های توسعه روستایی نیز افزوده شد. به‌طوری‌که امروزه ضمن آن‌که بسیاری از مسائل دیرینه کماکان به‌جای مانده، چالش‌های نوینی نیز سر بر آورده‌اند. تاکنون راه حل‌های متفاوتی برای مقابله با بیکاری، توسعه فعالیت شغلی و توسعه روستایی ارائه شده است. شاید عامل اصلی بیکاری در کشورهای در حال توسعه این است که زمین نمی تواند جمعیت روزافزون روستاها را به‌کارگیرد و احتمال زیادی وجود دارد که اتوماسیون در آینده بسیار نزدیک، موجب تنزل مطلق اشتغال در صنایع تولیدی شود. علاوه بر آن با وجود این‌که صنایع کوچک تولیدی و صنایع دستی آماده استفاده وسیع از نیروی انسانی است، اما این استراتژی با مشکل رقابت در بازار فروش مواجه است. به‌طور مرسوم وقتی از توسعه روستایی صحبت به میان می آید، چنین برداشت می‌شود که این عبارت به معنی آن است که روستاهای موجود کشور یا باید حفظ شوند یا گسترش پیدا کنند. درحالی‌که هر دوی این معانی غلط است. توسعه روستایی را باید همان بازسازی روستا بدانیم. بازسازی روستا از دیدگاه فکری، اندیشه‌ای، آموزشی، تکنولوژی و تولید که این امر توسط توسعه اقتصادی انجام می شود. پس هدف، بازسازی کامل جامعه روستایی است؛ بنابراین توسعه روستایی را باید به مفهوم نوسازی و رساندن امکانات مورد نیاز به جامعه روستایی در نظر گرفت. در یک کلام، توسعه روستایی، توسعه فرآیند نوسازی و بازسازی جامعه بر اساس اندیشه‌ها و باورهای جدید است.

برای حل جدول اعداد باید در هر مربع کوچک تر ۳ در ۳ هیچ عدد تکراری وجود نداشته باشد.

همچنین هیچ عددی در یک سطر یا ستون مربع بزرگ در ۹ در ۹ تکرار نشده باشد.

۱		۶		۴				
	۴			۳				
		۹		۳				
		۲	۶		۱	۹		
		۶				۴		
۲	۹		۷		۴			
	۸		۷					
	۲		۱	۳				
۳			۱		۵			۲

۲		۵		۳		۹		۲
		۴		۷				
		۵	۹		۵			
۸	۱		۳					
			۲					
			۴	۱	۷			
			۳					
۶								
۸			۲					۵

محمد رضا بابایی، استاندار یزد گفت: به رغم این‌که این استان به لحاظ زیرساخت ها نسبت به دیگر استان‌های کشور کمتر برخوردار بوده، اما به لحاظ تولیدات سرآمد است، به‌طوری‌که در تولید بسیاری از محصولات کشاورزی جزو چند استان برتر کشور قرار دارد. وی با بیان این‌که فاز چهارم شرکت سیمرگ مهریز با ظرفیت ۳۵۰ هزار قطعه مرغ تخم‌گذار به بهره‌برداری رسید ادامه داد: با توجه به قابلیت‌های استان در تولید محصولات دام و طیور انتظار داریم وزارت جهاد کشاورزی و مجموعه دولت از سرمایه‌گذاران بیشتر حمایت کنند.

یزد در لیست برترین تولیدکنندگان محصولات

بر اساس آخرین محاسبات مرکز آمار ایران، ۷۷ درصد جمعیت ایران شهرنشین و ۲۳ درصد روستانشین هستند

یکی از اهداف کلان توسعه در اغلب کشورها و از جمله ایران، کاهش بیکاری و توسعه فعالیت‌های شغلی است. توسعه و عمران روستایی در چند دهه اخیر همواره یکی از دغدغه‌های اصلی پیشرفت در ایران و اکثر کشورهای در حال توسعه بوده است. در بسیاری از کشورها، توسعه روستایی به مثابه راهبردی با اهمیت برای تأمین نیازهای اساسی و توزیع بهینه منافع ناشی از توسعه ملی تلقی شده و بدین منظور نیز با شیوه‌های متعدد، الگوهای متنوعی برای توسعه روستایی تجربه شده که عمدتاً دستاوردهای مطلوبی نداشته و هنوز نیز سهم جوامع روستایی جهان سوم از توسعه و پیشرفت بسیار اندک است و اکثر فقرای این کشورها یا در روستاها به سر می‌برند یا شهرنشینانی عمدتاً حاشیه نشین با منشاء روستایی بوده‌اند.

سجاد مرسلی
گروه ایران

منظور از توسعه روستایی عموماً فرآیند ارتقای کیفیت زندگی و وضعیت اقتصادی مردمی است که در نواحی نسبتاً دورتر از شهرها و یا تراکم جمعیت کم زندگی می‌کنند. به‌طور سنتی توسعه روستایی

تغییر داده است. افزایش گردشگری، تولیدهای خاص و تفریحات، جایگزین استخراج منابع و کشاورزی به عنوان محرک‌های اصلی اقتصادی شده‌اند. بنا بر تعریف بانک جهانی، توسعه روستایی، راهبردی است که برای بهبود زندگی اقتصادی و اجتماعی روستاییان تدوین شده‌است. هدف از مدیریت توسعه و عمران روستایی، تنظیم و اجرای برنامه‌هایی است که شرایط زندگی ساکنان این مناطق را بهبود بخشد؛ به‌طوری‌که با اکتشاف، شناسایی، سازماندهی و بسیج منابع مذکور، حداکثر استفاده از قابلیت‌های موجود در روستا به عمل آید. بنابراین، توسعه و عمران روستا باید مشتمل بر مجموعه‌ای از اقدامات بنیادی برای اصلاح اوضاع اقتصادی، فرهنگی و سیاسی در جامعه روستایی باشد و آن را به گونه‌ای متحول سازد که همه استعدادهای بالقوه موجود در روستا را بالفعل کرده و یک سیستم اجتماعی عادلانه را پایه‌ریزی کند.

آب و راه، نیازهای اصلی روستا

رضا نقی‌لو، کارشناس توسعه روستایی با بیان این‌که در بحث توسعه روستاها، آب و راه، از اهمیت ویژه‌ای برخوردارند، می‌گوید: «وجود آب در روستاها موجب رونق کشاورزی، تولید

سید سعید شاهرخی، استاندار لرستان با اشاره به اهداف توسعه زیرساخت‌های لرستان گفت: سیاست‌های کلیدی باعث جهش در توسعه استان می‌شوند. ساخت سد آبسره، به عنوان یکی از پروژه‌های مهم و تأثیرگذار پروژه، نیاز به توجه و تلاش فوق العاده‌ای برای تکمیل دارد. این سد با گنجایش ۶۱ میلیون مترمکعب، می‌تواند در بلندمدت آب باکیفیتی را برای شرب شهر بروجرد و اطراف تأمین کند. وی یادآور شد: پیشرفت فیزیکی این پروژه تا به امروز ۵۳ درصد اعلام شده است و تکمیل آن می‌تواند ۴۲۰ هکتار از اراضی پایین دست را آبیاری کند.

پیشرفت ۵۳ درصدی سد آبسره

کوبری دورافتاده گرفته تا مناطق کوهستانی و صعب‌العبور. به عنوان مثال در برخی از مناطق آذربایجان و چهارمحال و بختیاری، روستاهای زیادی وجود دارند که در فصل بارش برف، به دلیل بسته بودن راه، ارتباط شان با شهرها قطع می‌شود. این موضوع از جنبه بهداشت، سلامت، آموزش، معیشت و تهیه اقلام مصرفی، روستاییان را دچار مشکل می‌کند. علاوه بر این، رفت و آمد پزشک یا معلمان غیریومی به این مناطق مختل می‌شود. طبق اخبار و گزارش‌های منتشرشده، هر ساله ده‌ها نفر به دلیل بیماری یا آسیب دیدگی در روستاها و بسته بودن راه‌ها و ناممکن بودن اعزام افراد به مراکز درمانی، جان خود را از دست داده‌اند.

دکتر نقی‌لو معتقد است روستاییان سهم بسیار ناچیزی از بودجه عمومی، امکانات و خدمات دولتی و هرانچه از محل درآمدهای دولت باید صرف تک تک افراد ساکن در کشور شود را دارند و می‌گوید: «اجراشدن طرح‌های توسعه روستایی و محرومیت‌زدایی از این مناطق، موجب رفع تبعیض و زیست برابربر روستانشینان و شهرنشینان می‌شود و امکان برخورداری روستاییان از بودجه و امکانات عمومی را فراهم می‌کند.»

این کارشناس توسعه روستایی تأکید می‌کند که همین طرح‌ها باعث تجدید حیات اقتصادی و اجتماعی، تولید ثروت از طریق رونق کشاورزی و افزایش تولیدات روستایی اعم از محصولات کشاورزی، تولیدات دامی و صنایع دستی می‌شود.

وی تأکید می‌کند: «همچنین امکان صنعتی کردن کشاورزی و دامداری را فراهم، مسکن‌های فرسوده و خطر آفرین روستایی را نوسازی و امکانات عمومی مانند شبکه‌های آبرسانی، برق، گاز و شبکه‌های ارتباطی مثل راه و مخابرات را ایجاد می‌کند که در نهایت مانع از مهاجرت روستاییان به شهرها و برهم خوردن تعادل زیست اجتماعی در روستا شهر می‌شود.»

بر اساس آخرین محاسبات مرکز آمار ایران، جمعیت کشور در اول آبان ماه سال ۱۴۰۳ حدود ۸۵ میلیون و ۹۶۰ هزار نفر برآورد می‌شود. از کل جمعیت ایران، تعداد ۶۶ میلیون و ۲۰۷ هزار نفر ساکن نقاط شهری (۷۷ درصد شهرنشین) و ۱۹ میلیون و ۷۵۲ هزار نفر ساکن نقاط روستایی (۲۳ درصد روستانشین) هستند. این آمار نشان می‌دهد که روستاها در حال آب رفتن هستند و این اتفاق خوبی نیست.

نکته

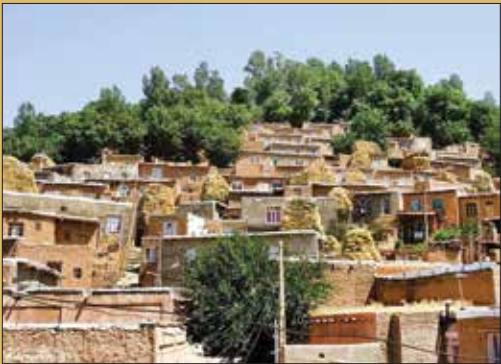
روزهای سخت ۱۴۲۰

طبق آمار گزارش شده از مرکز آمار ایران، در سال ۱۴۰۳ جمعیت ایران به بیش از ۸۵ میلیون نفر رسیده است که ۶۶ میلیون نفر در شهر ساکن هستند و ۲۷ میلیون نفر در روستاها زندگی می‌کنند. این آمار نشان می‌دهد که پدیده مهاجرت روستا به شهری طی دهه‌های اخیر رشد چشمگیری داشته و مهم‌ترین عامل تغییرات جمعیتی در ایران مهاجرت از روستا به شهر بوده است. عواملی مانند فرصت شغلی بیشتر، خدمات درمانی و رفاهی بهتر و همچنین علاقه به زندگی مدرن تر و راحت تر باعث رشد شهرنشینی و کاهش جمعیت در روستا شده است. این روند تاریخی همچنین به واسطه بهبود زیرساخت‌های حمل و نقل و دسترسی بیشتر روستاییان به مناطق شهری تسهیل شده است. به خصوص شهرهای پرجمعیت در ایران به دلیل توسعه صنایع و خدمات، بیشتر برای ساکنان در روستا جلب توجه می‌کنند و با رشد جمعیت قابل توجهی روبه‌رو هستند. هم‌اکنون نرخ رشد جمعیت شهری با افزایش رشد ۲/۵ درصدی گزارش شده و در عوض نرخ رشد جمعیت در روستا کاهش یافته و حتی در بعضی مناطق منفی بوده و میانگین سنی در این مناطق به سمت سالمندی است. بر اساس داده‌های سرشماری و پژوهش‌ها، تا سال ۱۴۲۰، پیش‌بینی می‌شود که حدود ۸۰ تا ۸۵ درصد جمعیت ایران در مناطق شهری ساکن شوند. این افزایش ناشی از مهاجرت‌های روستایی به شهرها، گسترش شهرها و ایجاد شهرهای جدید خواهد بود. طبق پیش‌بینی‌های سازمان ملل متحد و پژوهشکده آمار ایران، جمعیت شهری ایران تا سال ۱۴۲۵ همچنان افزایش می‌یابد و این امر نیازمند زیرساخت‌های شهری مناسب و برنامه‌ریزی برای توسعه پایدار است.

برش

توسعه در جهت کاهش فقر

دکتر حمید جلیلیان، کارشناس حوزه برنامه‌ریزی روستایی به جام‌جم می‌گوید: درحال حاضر باید دید که فرآیند توسعه که خود ناشی از فرآیند تحول فکری و اندیشه‌ای و نهادهاسازی است و سامان‌های تازه‌ای به زندگی می‌بخشد چه ارتباطی با توسعه روستایی دارد؟ در این ارتباط بحث دوسویه‌ای وجود دارد. اولاً این‌که روستا در فرآیند توسعه عمومی جامعه چه نقشی دارد و ثانیاً این‌که توسعه عمومی بر روستا چه تأثیراتی می‌گذارد؟ آیا واقعاً می‌توان انتظار داشت که روستا در تحول اندیشه جامعه نقش موثری داشته باشد.

وی ادامه می‌دهد: بانک جهانی به این باور رسیده که توسعه روستایی، راهبردی برای بهبود زندگی اجتماعی و اقتصادی روستاییان فقیر و تلاشی همه جانبه برای کاهش فقر است که به‌ویژه با افزایش تولید و ارتقای بهره‌وری در محیط روستایی میسر می‌شود. این استاد دانشگاه تأکید می‌کند که با نوین سازی جامعه روستایی بایستی این جامعه را از انزوای ستنی بیرون آورد و با اقتصاد ملی عچین ساخت. به همین جهت توسعه روستایی تلاشی فراگیر است و به محدوده یک بخش خلاصه نمی‌شود و همه بخش‌ها و زمینه‌های اجتماعی، اقتصادی، فیزیکی و... توسعه را در بر می‌گیرد.

جلیلیان تصریح می‌کند: با این حال برخی معتقدند که صنعتی شدن با ایجاد فرصت‌های شغلی جدید، نرخ بیکاری را کاهش می‌دهد. اما در ایران عمران و توسعه روستایی به مقله‌ای سهل و ممتنع تبدیل شده است. زیرا روستاها هنوز بخش عمده‌ای از جمعیت را در خود جای داده‌اند، نقشی قابل توجه در تأمین امنیت غذایی و تولید ایفا می‌کنند و آماده پذیرش وظایفی جدی تر در اقتصاد کشور هستند.